

MATEMATIKA DARSLARIDA MASALALARNI YECHISHDA O‘YINLARDAN FOYDALANISH

D.Abdurahmonov – Qo‘qon DPI o‘qituvchisi

Annotatsiya

Ushbu maqolada Matematika darslarida masalalarni yechishda o‘yinlardan foydalanish hamda o‘yin texnologiyalari haqida ma’lumotlar keltirilgan.

Kalit so‘zlar. Matematika, axborot texnologiyalari, o‘yin, tushunchalar taxlili, charxpalak, zinama-zina, o‘quvchilar

Аннотация

Эта статья дает вам краткий обзор математики и того, как использовать игры для решения задач.

Ключевые слова. математика, информационные технологии, игры, анализ понятий, тачка, шаг за шагом, ученики

Annotation

This article provides information on the use of games in solving math problems and game technology.

Keywords. Mathematics, information technology, games, concept analysis, wheelbarrow, step-by-step, students

Matematika darslarida o‘quvchilarining qiziquvchanligi va bilishga bo‘lgan ehtiyojini hisobga olgan holda pedagogik va axborot texnologiyalaridan darslarda samarali foydalanish bugungi kun pedagoglaridan zamon bilan hamnafas bo‘lishni talab qiladi.

Bu borada “Tushunchalar tahlili”, “Charxpalak”, “Zinama-zina” singari metodlar bilan bir qatorda “O‘zim tekshiraman”, “Bo‘lishi mumkin emas”, “Ortiqchasini top”, “Juftini top” singari didaktik o‘yinlardan foydalanish maqsadga muvofiq.

“Tushunchalar tahlili”, “Charxpalak”, “Zinama-zina” metodlarida boshlang‘ich sinflarda o‘tiladigan barcha o‘quv fanlarida foydalanish mumkin. Ushbu metodlardan dars jarayonida foydalanilganida juftlikda yoki kichik guruhlarda ishlash mumkin.

“So‘zlarni taqqoslash”. Bunda o‘quvchilarga har xil ma’noga ega bo‘lgan ikkita so‘zni (qazilma va ko‘pyoq) taqqoslash taklif qilinadi. O‘quvchilarning vazifasi ushbu so‘zlarning o‘zaro bog‘liqligiga imkon qadar ko‘proq misollar keltirishdir.

“Qarmoq” o‘yini: Bu o‘yindan barcha darslarda qo‘shimcha savollar berish yoki turli ertaklarda foydalanish mumkin. Baliqchalar shaklidagi qog‘ozchalarga savollar yoziladi va bir chetiga temir qistirg‘ichlar qistiriladi. Qarmoq shaklidagi tayoqchalarning uchiga ip va ipning uchiga magnit bo‘lakchasi bog‘lab qo‘yiladi. Boshlang‘ich sinf matematika darslari uchun juda ko‘plab didaktik o‘yinlar yaratilgan. Matematikadan sanoqqa doir ba’zi didaktik o‘yinlarni quyidagi guruhlarga tasniflash mumkin.

1-guruh. Birinchi o‘nlik doirasidagi son tarkibi malakalarini mustahkamlovchi o‘yinlar: “Buyumlarni 10 gacha sanash”, «To‘g‘ri va teskari sanash», «Ikkini qo‘shish va ayirish».

2-guruh. Son tarkibini mustahkamlovchi o‘yinlar: «4 soni va raqami», “Teatr”, “Nima o‘zgardi?”. «Norvoncha», «Zanjircha».

3-guruh. O‘nlikdan o‘tib hisoblash malakalarini mustahkamlovchi o‘yinlar: «Ketgan kim?» va x.k.

4-guruh. Bir necha birlikka kamaytirish va orttirish, masalasini yechish malakalarini mustahkamlovchi o‘yinlar: «Topchi, qancha?» va x.k.

1-guruh bo‘yicha “Buyumlarni 10 gacha sanash” ga doir didaktik o‘yin: “Jimjitlik”. Didaktik topshiriq: bolalarning oddiy sanoq haqidagi tushunchalarni aniqlash va mustahkamlash. O‘yin topshirig‘i: aniq buyumlarni “xayolda” sanab, kerakli sonni barmoqlar bilan ko‘rsatish. O‘yinning borishi: o‘quvchi boshlovchilik vazifasini bajaradi.

O‘qituvchi:

- Bolalar, “Jimjitlik” o‘yinini o‘ynaymiz. Men sizlarga hozir har xil narsalarni ko‘rsataman. Siz ularning sonini topishingiz kerak bo‘ladi. Bolalar birdan gapga tushib ketadilar.- Yo‘q bolalar. Javob qaytarishdan oldin qo‘l ko‘tarish kerak. O‘qituvchi bolalarga doira va cho‘plarni sanataadi. - Endi men sizlarga narsalarni ko‘rsataman. Sizlar ovoz chiqarmasdan sanab, qancha bo‘lganini barmoqlaringiz bilan ko‘rsatasiz. O‘qituvchi 4 ta qo‘g‘irchoqni ko‘rsatganda bolalarning hammasi 4 ta barmog‘ini ko‘rsatadi. Sinfda jimjitlik. Bolalarning butun diqqat-etibori topshiriqni bajarishga qaratilgan. O‘qituvchi:

- Barakalla hammangiz to‘g‘ri hisobladingiz. Endi men sanoq cho‘pni bir qo‘limdan ikkinchi qo‘limga olaman, sizlar esa ularni ovoz chiqarmasdan sanang, keyin menga qancha bo‘lganini ko‘rsatasiz. Bolalar o‘qituvchining harakatlarini kuzatib sanashadi va 10 ta barmog‘ini ko‘rsatishadi. O‘qituvchi: - Endi kvadratlarni sananglar,- deydida, taxtachaga ketma-ket kvadratlarni qo‘yadi. Bolalar sanashadi va 6 ta barmog‘ini ko‘rsatishadi. Bu o‘rinda bolalarning birinchi o‘nlik haqidagi bilimlarining taxminiy darajasi aniqlanadi, qancha narsa ko‘rsatilsa, o‘shani barmoq bilan sanab ko‘rsatish malakasi mustahkamlanadi.

Bundan tashqari, ularda ovoz chiqarmay, “Xayolda” sanash ko‘nikmalari ham shakllanadi. Bolalar aslida sanashga ovoz chiqarib takrorlamasdan birdaniga erisha olmaydilar, jim o‘tirishni talab etuvchi o‘yin qoidasigina ularni bunga majbur qiladi va ular ovoz chiqarmay sanaydilar. Bunday qilishning qulay tomoni shundaki, bolalarning butun diqqat e‘tibori faqat topshiriqni bajarish bilan band bo‘ladi. Keyingi darsda o‘yin shartlari yana ham murakkablashtiriladi. Bu o‘yin orqali o‘quvchilarda tez harakat qilish malakasi mustahkamlanadi. Shu bilan birga topshiriqni kim tez, kim esa sekin bajarayotganini aniqlab olish imkoni tug‘iladi.

“Sonlarni bo‘yang” metodi.

Madsad. O‘quvchilarning mavzuga qiziqishi ortadi, mavzuni yaxshi o‘zlashtiradi, estetik dunyoqarashi shakllanadi.

O‘tkazilish tartibi. O‘quvchilarga turli geometrik shakllar va sonlar yozilgan kartochkalar beriladi. Ular kartochkalarda berilgan sonlarni shakllarda tasvirlashi,

ya'ni rangli qalamlar bilan bo'yashi kerak bo'ladi. Masalan, $\frac{3}{4}$ soni berilgan bo'lsin. Shu tarzda doirachani bo'yab berishi lozim.

Matematika darslarida «O'yinli masalalar» dasturlarini tayyorlab, foydalanish mumkin. Boshlang'ich sinfda o'rganiladigan ko'plab mavzular bo'yicha turli materiallar berilgan. Turli murakkablik darajasidagi turli xildagi topshiriqlar har bir o'quvchining idrok etish va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi.

Masalalarni yechishda kompyuterli animatsion slaydlardan foydalanish darsning qiziqarliligini oshiradi. Ularning ustunlik tomonlari istagan paytda masalaning boshiga qaytish mumkin, uning alohida qismlarida to'xtalish, o'quvchilar bilan suhbatlashish, ularning fikrlarini tinglash mumkinligidan iborat.

Boshlang'ich sinflarda harakatlanishga animatsiyali masalalar bilan slayd-filmlarni qo'llash mumkin. Shunday slaydlarni yaratish uchun Internetdan olingan animatsion kartinkalardan foydalanish mumkin.

Ushbu usullardan foydalanish yosh va bilimga chanqoq o'quvchining og'zaki nutqini rivojlanishiga, og'zaki hisoblash malakasini oshishiga, ijodkorlik, izlanish va fikrlash qobiliyatini rivojlanishiga olib keladi.

"Mohir hisobchi" o'yini.

O'yinning maqsadi: O'quvchilarda tez hisoblash malakalarini hosil qilish.

O'yin mazmuni:

Sinf taxtasiga uchta ustundan iborat to'rt amal qatnashgan misollar yoziladi. Men har bir guruhdan bittadan o'quvchini chiqaraman. Har bir o'quvchi tegishli ustundagi misolni yechadi. Qaysi o'quvchi oldin yechib bo'lsa, uning ishi tekshiriladi. Agar to'g'ri yechgan bo'lsa, mohir hisobchi hisoblanadi.

"Olma terish" o'yini.

Jihozlar: Magnit taxta, yozuv taxtasi, olma daraxtining rasmi, qalin qog'ozdan yasalgan olma mevasining shakllari va savatchalar, olma mevalarining soni sinfdagi o'quvchilar soniga savatchalar esa qatorlar yoki guruhlar soniga teng bo'ladi.

Magnit taxtasiga qistirish uchun olma daraxt rasmi chizilgan plakat va olma mevalarining orqa tomoniga magnit plastinkasi yelimlanadi. Shuningdek olma

mevalarining orqa tomoniga oddiy qalam bilan misollarni o'chirib, keyingi darslarda yangisini yozish mumkin. O'yinda 3 guruh bo'ladi. Har bir guruhga bitta savatcha berishadi. Har bir guruhdan I tadan o'quvchi chiqib misollarni yechadi. Kim ko'p misol yechsa shu guruh g'olib bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Abdullaeva H. A., Bikbaeva N.U. va boshq. Boshlang'ich ta'lim konstepstiyasi. Boshlang'ich ta'lim. 1998. 6 –son, -12 – 24 betlar.
2. Abdurahmanova N., Jumaev M., O'rinboeva L. Boshlang'ich sinflar uchun matematikadan didaktik materiallar. -T.: «Istiqlol», 2004, - 65 bet.
3. Azizxo'jaeva N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. -T.: «O'qituvchi», 2003. – 23 – 48 bet.
4. Abdieva D. Soros bilan hamkorlik – yutuqlar kaliti. Boshlang'ich ta'lim. 2003. 2-son, 17- 22 bet.
5. Bo'ronova Sh. Ona tili darslarida interfaol metodlardan foydalanish. Uzluksiz ta'lim. 2004. 3son. - 34-38 betlar.
6. Bikbaeva N., Yangiboeva E. 2-sinf matematika darsligi. -T.: «O'qituvchi», 2008. - 112 bet.